

Názov výstavy: **Jozef Vongrej: Krajina detstva**
Termín výstavy: **23.02.2023 – 13.05.2023**
Miesto: Turčianska galéria v Martine – 2. poschodie
Vernisáž výstavy: 23. februára 2023 o 17.00 h v sobášnej sieni Turčianskej galérie
Kurátorka: Jarmila Kováčová

Jozef Vongrej: Krajina detstva, retrospektívna výstava v Turčianskej galérii v Martine venovaná autorovým nedožitým 90-tinám

***Krajiny sú. O túto požiadaj
iba vo sne. A nestúp nohou, padneš.***

...
***Tu kameň nie je kameň,
je myšlienka. Tak postoj.***

A potom chod' a ži.

/Milan Rúfus: Krajina detstva, úryvok z básne/

Prieniky

Prečo Jozef Vongrej a Milan Rúfus?... Oboch majstrov totiž spájala nielen kumšt, ktorým nesporne vládli, ale i hlboký vzťah k spoločnému rodisku na Liptove. Závažná Poruba predstavovala pre výnimočné osobnosti návraty ku svojim koreňom, stelesnenými rodičmi, priateľmi, susedmi, jednoducho spolurodákmi. Bola obom studnicou permanentnej inšpirácie a výzvou pre hľadanie nových tvorivých výziev. Krajina detstva bola nielen návratom do čias, kedy sa formoval ich názor na svet a svoje miesto v ňom, ale jej genius loci natrvalo poznamenal ich kultúrnu či dokonca duchovnú identitu. S náruživosťou vlastnou jednému i druhému, zaznamenávali krásu i trvalé hodnoty dôverne známeho prostredia, ktoré obsadili „krajinu ich srdca“, lebo odtiaľ pramenila energia tvoriť. Jozef Vongrej „prerozprával štetcom“ obraz, ktorý Milan Rúfus „namaloval slovom“ a platí to i naopak.

„Liptov, môj milený podtatranský kvet“

26. marca uplynie 90 rokov, kedy sa narodil Jozef Vongrej, talentovaný výtvarný umelec a pedagóg. Jeho profesionálny život sprevádzal elán vital spojený so systematickou, dlhoročnou prácou invenčného a váženého pedagóga, ktorý problematike umeleckého vzdelávania detí a mládeže zasvätil tri desaťročia, prakticky až do svojho predčasného odchodu. Ako výtvarný umelec čerpal z námetov, ktoré nachádzal v prostredí rodnej obce a prírodných scenérií kraja, jeho „mileného, podtatranského kvetu“, krajiny detstva i dospelosti, kam sa vracal nadýchnuť sa a načerpať nielen hľadanú duševnú rovnováhu, ale rovnako novú silu a tvorivé podnety, ktoré pretavil do stoviek kresbových štúdií a malieb zaznamenávajúcich premeny krajiny z okolia Závažnej Poruby, ale i dobových pohľadov na architektúru dreveníc a zákutí obce tak, ako šiel čas.

„Obraz je stopa toho, čo prešlo cez autora“

Maliarska tvorba Jozefa Vongreja je príznačná hľadaním vlastnej imaginácie uzavretej do dynamického, expresívneho formslovia, s odkazom na klasikov slovenskej výtvarnej moderny, ktorý ho predchádzali /Ľ. Fulla, M.A. Bazovský, M. Benka a ďalší/ a povojnovej moderny reprezentovanej Skupinou Mikuláša Galandu. Ranú tvorbu Jozefa Vongreja formoval realistický rukopis, neskôr, zvlášť v uvoľnených 60. rokoch 20. storočia sa jeho kresliarska i maliarska tvorba sústredila na experimentovanie s moderným výrazivom, ktoré vyústilo do vzniku kaligraficky tvarovaných, ale i farebných geometrizujúcich kompozícií prírodných scenérií či ženských figúr. V uvedenom období vznikali kresby a maliarske plátna inšpirované malebným prírodným prostredím milovaného Liptova so zákutiami či výhľadmi na bezprostredné okolie Závažnej Poruby i samotnej obce. Pozornosť si zaslúžia kresby so snovými námetmi vzdialene pripomínajúcimi poetiku nadrealizmu. Iná poloha jeho štylizovaných malieb je pokusom o kompozičné vrstvenie jednotlivých naratívnych plánov obrazu s odkazom na ľudovú ornamentálnu maľbu, ktorú tvoria znaky a symboly inšpirované slovenskou ľudovou ikonografiou. Podobné symboly sa objavujú i v jeho grafickej úžitkovej tvorbe, ktorej venoval celý čas systematickú pozornosť, zvlášť „pé efká“, pozvánky, návrhy plagátov a ocenení. Výstava predstaví aj úsilie maliara o zachytenie farebného koloritu liptovskej prírody v rôznych ročných obdobiach a tvorby atmosféry jej krásy vytvorených technikou pastelu a akvarelu, ku ktorým sa Jozef Vongrej vracal aj v 80. rokoch 20. storočia.

Výstava zachytáva nielen procesy tvorivého hľadania umelca, ale upozorňuje na jeho celoživotné úsilie výtvarného pedagóga a otca myšlienky detských výtvarných projektov, ktoré prežili i svojho zakladateľa.

„V det'och je strom, v det'och je kvet, detstvo, to je túžba zostať večne mladý“

Život výtvarného pedagóga je spätý s mestom Martin a ľudovou umeleckou školou v tomto meste. Je faktom, že v r. 1959 zakladal výtvarnú školu a od r. 1960 až do svojej predčasnej smrti bol riaditeľom Ľudovej školy umenia. Bol nadšeným propagátorom a iniciátorom medzinárodne akceptovanej súťažnej prehliadky a výstavy detskej výtvarnej tvorivosti Bienále fantázie pre deti od 4 do 15, neskôr 17 rokov. Kresba na ceste a čiastočne i Bienále fantázie boli outdoorovými akciami v centre mesta v čase, kedy podobné podujatia ukrývali prevažne kamenné múry vzdelávacích inštitúcií. Dôkazom dlhoročného úspechu Bienále fantázie bolo systematické úsilie o jeho progres, zo strany Turčianskej galérie v Martine po predčasnom odchode Jozefa Vongreja (1988). Výstava si pripomína vznik a vývoj Bienále fantázie prostredníctvom archívnych dokumentov z pozostalosti Jozefa Vongreja a videozáznamov a fotografií z produkcie Turčianskej galérie od začiatkov BF (1969) až do druhej dekády 21. storočia.

Koncepcia výstavy a kurátorka: Jarmila Kováčová

